

«БЕЗПРИСТРАСНЕ ВИСТУДІЮВАННЯ ТЕКСТУ...»: МЕТОДОЛОГІЯ ФІЛОЛОГІЧНОЇ ШКОЛИ У ФОЛЬКЛОРИСТИЧНІЙ ПРАКТИЦІ ІВАНА ФРАНКА

Святослав Пилипчук

Кандидат філологічних наук, доцент,
кафедра української фольклористики імені акад. Ф. Колесси,
Львівський національний університет імені Івана Франка (УКРАЇНА),
79000, м. Львів, вул. Університетська 1, ауд. 345, e-mail: s.pylypchuk@online.ua

UDK: 801.81:39-051"191"І.Франко

ABSTRACT

Pylypchuk Sviatoslav. "Impartial study of the text": methods of philological school in Ivan Franko's folkloristic research.

The article analyzes the specific application of methods of the philological school in Ivan Franko's folkloristic research. It is remarked that the scholar managed to integrate the investigation strategy of the "philologists" in the stereometric analysis of oral lore texts in "The Study of the Ukrainian folk songs".

Keywords: methodological strategy, philological school, research tool, textual criticism, stylistic analysis.

Пилипчук Святослав. "Беспристрастное исследование текста": методология филологической школы в фольклористической практике Ивана Франко.

В статье проанализированы особенности применения методологии филологической школы в фольклористических студиях Ивана Франко. Отмечено насколько органично ученому удалось использовать исследовательскую стратегию "филологов" во время стереометрического анализа уснословесных текстов в корпусе "Студии над украинскими народными песнями".

Ключевые слова: методологическая стратегия, филологическая школа, исследовательский инструментарий, критика текста, текстология, стилистический анализ.

У статті проаналізовано особливості застосування методології філологічної школи у фольклористичних студіях Івана Франка. Відзначено наскільки органічно ученому вдалося використати дослідницьку стратегію «філологів» під час стереометричного аналізу уснословесних текстів у корпусі «Студії над українськими народними піснями».

Ключові слова: методологічна стратегія, філологічна школа, дослідницький інструментарій, критика тексту, текстологія, стилістичний аналіз.

Однією із авторитетних методологічних стратегій у гуманітаристиці другої половини XIX – початку XX ст. стала філологічна школа. Вона досить успішно завоювала позиції у літературознавстві та мала позитивний резонанс у інших наукових парадигмах. Найбільш ефективно філологічна школа проявила себе у дослідженнях пам'яток давньої літератури. Дієвість філологічного аналізу пам'яток старої писемності стимулювала проникнення методу у інші сфери. Однією з цих галузей стала фольклористика, для якої критичний філологічний розбір твору відкрив нові перспективи студій.

В Україні школа розвивалася у декілька етапів, перший з яких припадає на 60-90 рр. XIX ст. Головні завдання і концептуальні положення філологічної школи обґрунтував і систематично обстоював Володимир Перетц. Дослідник у низці розлогих теоретико-

методологічних розвідок монографічного та підручничкового типу («Из лекций по методологии истории русской литературы. История изучения. Методы. Источники (Київ, 1914)», «Краткий очерк методологии истории русской литературы» (Петроград, 1922)) переконував, що саме філологічне вивчення будь-яких явищ словесності є оптимальним, об'єктивним і найбільш достосованим до якісних наукових праць. «Основними прийомами філологічного методу, суть якого полягає у всебічному вивченні матеріалу в його статичному та динамічному стані, – переконував учений, – є услід за бібліографічною підготовкою матеріалу: 1) критика тексту пам'ятки; 2) історія тексту, і 3) порівняльно-історичне вивчення її форми та змісту» [8, с. 62]. Увесь пафос дослідницьких змагань В. Перетц, як і його попередники та послідовники, спрямовував на скрупульозну критику тексту, його всебічне, всеосяжне осмислення. «Філологи» вважали, що вся необхідна інформація закладена у самому творі, а філігранна його текстологічна «обробка» сприяє оприявленню глибинних змістів, розкриває усі можливі інтерпретаційні «виходи». У процесі становлення школи виробилося два підходи до її розуміння: «перший зводився до погляду на літературний твір і на літературний процес як еволюцію мови, стилю і художніх форм загалом, а другий розглядав форму (стиль, мову) як інструмент символізації змісту художнього твору, без якої немає творчості як такої» [7, с. 133]. Покликаючись на посутні здобутки власних дослідницьких схем, представники школи вважали можливим винятково через текст дійти до встановлення часу та місця постання аналізованого зразка, щоправда пріоритетним для них все ж залишалася естетична оцінка твору. Зважаючи на це, дальшою стадією розвитку філологічної школи стала так звана рецептивна естетика. Мала ця методологічна платформа й інший крайній вектор розвитку, який зводився до формалізму.

Представники філологічної школи вважали, що розвиток усної словесності, так само, як і писаної, полягає у пошукові естетичної досконалості. Саме таким перманентним процесом удосконалення вони пояснювали процес шліфування фольклорних текстів і вбачали у цьому намагання знайти ідеальну змістоформу. Адепти школи переконували, що їх метод дослідження найоб'єктивніший, адже вони підходили до оцінки твору без будь-яких наперед встановлених концептів, відкидали будь-які «робочі гіпотези» і враховували виключно те, що «промовляв» текст, що, як висловився В. Перетц, «виправдане наявним матеріалом» [8, с. 53].

Для з'ясування особливостей становлення та розгортання методології філологічної школи в нашій науці значне місце у книзі «Історія українського літературознавства» відвів Михайло Наєнко. У поле уваги дослідника потрапили й пошуки українських учених у царині уснословесознавства. Автор запропонував дещо оригінальний погляд на розуміння тенденцій розвитку методологічних стратегій другої половини XIX століття. Зосібна він об'єднав формальний та філологічний підходи до вивчення фольклорно-літературних явищ і говорив про т. зв. естетико-філологічний метод. Пропонуючи таку інтерференцію дещо відмінних за суттю підходів, учений не розкрив усієї повноти методологічних шукань попередників і відкинув з палітри дослідницьких змагань важливу барву оригінального прочитання твору.

Окрім М. Наєнка, про близькість філологічної школи до формалізму говорили й інші дослідники, однак жодним чином не твердили про їх абсолютну тотожність. Зовсім неприйнятними, наприклад, для представників філологічної школи були крайні вияви формалізму, прихильники якого, як влучно висловився Дмитро Чижевський, запевняли, що «зміст літературного твору взагалі не має ніякого значення, або що він цілком залежний від форми» [11, с. 22].

Пропонуючи розгляд методологічних пошуків українських літературознавців і фольклористів XIX ст., Д. Чижевський на сторінках своєї «Історії української літератури» серед розмаїття підходів до наукової оцінки твору аргументовано виокремив школу філологічну. У розвитку школи дослідник спостерігав декілька хвиль, кожна з яких засвідчувала поступове удосконалення дослідницького інструментарію. До найвидатніших представників першої стадії учений зараховував Ізмаїла Срезневського, Омеляна Огоновського, Миколу Дашкевича та ін. У працях згаданих дослідників, на жаль, можна знайти чимало недоліків, однак вони також запропонували чимало позитивних рішень, які пройшли випробування часом і досі не втрачають актуальності. Найбільше значення школи, на думку Д. Чижевського, полягало у тому, що її адепти «видання текстів намагалися давати критично» [11, с. 19]. Саме «критика тексту» стала провідним знаменом продовжувачів філоло-

гічного методу уже на межі XIX-XX ст. Учені школи у цьому аспекті представили праці «часто дуже ґрунтовні, іноді бездоганні». Серед авторів таких студій Д. Чижевський цілком аргументовано згадав Івана Франка та В. Перетца, яким вдалося помножити власні цінні знахідки у стратегії наукового опрацювання твору на досвід іноземних колег (Ватрослав Ягич, Олексій Соболевський, Михайло Сперанський та ін.).

До методичних рекомендацій аналізованої школи уважно прислуховувався й Михайло Грушевський та в окремих розділах «Історії української літератури» вдавався до успішної апробації філологічної стратегії. Науковець у вступному слові до свого шеститомного корпусу виразно ствердив прихильність до філологічної школи і зазначив, що «філологічно-естетичне трактування літературного твору», у межах якого «аналізується зміст і словесна форма творів, причини їх зросту чи упадку, змін в формі, в виборі тем та їх обробленні» [3, с. 52], йому не байдуже.

Інший авторитетний знавець методології фольклористично-літературознавчих досліджень Леонід Білецький у «Проспекті оглаву другої частини» праці «Основи української літературно-наукової критики» задекларував, що у п'ятій частині розглядатиме ідеї філологічної школи. Серед українських прихильників школи, які активно послуговувалися методологічними здобутками «філологів», автор планував передусім розглянути постать І. Франка, оскільки вважав, що дослідницький інструментарій такого типу львівський учений опанував досконало. На жаль, другий том концептуальної історії методологічних пошуків українських учених так і не було опубліковано, відтак можемо лише здогадуватися, в якому саме інтерпретаційному руслі Л. Білецький планував коментувати огром наукових праць І. Франка.

Франкову причетність до використання методологічного інструментарію філологічної школи декларували й інші дослідники. Зокрема Ярослав Гарасим у праці «Нариси до історії української фольклористики» виразно зазначив, що у Франкових працях є очевидними прояви філологічних інтерпретацій. Дослідник переконує, що діапазон методологічних пошуків Франка-фольклориста перебував головно в силовому полі трьох шкіл: культурно-історичної, історико-порівняльної (компаративістичної) та філологічної [1, с. 176]. Автор статті «Фольклористичні методи Івана Франка» Віктор Давидюк також погодився із думкою про те, що вагому складову фольклористичного доробку Франка склали пошуки у руслі методологічних настанов філологічної школи. З цього приводу дослідник стверджує: «У більшості своїх статей зі «Студій над українськими народними піснями» Франко не обходиться й без філологічного методу. Текстологічний аналіз пісні з дальшою проекцією на її гіпотетичне походження був улюбленою справою ученого» [4, с. 183]. Вагому роль «філологічної методи» у доробку І. Франка та його колег-однодумців відзначив Василь Сокол. «З кінця XIX ст., – пише автор монографії «Народні легенди та перекази українців Карпат», – створена у Львові Етнографічна комісія Наукового товариства імені Шевченка (НТШ) започаткувала новий філологічний підхід до фольклорних записів, який характеризувався максимальним дотриманням фонетичних, стилістичних та лексичних особливостей мови у фіксованих зразках усної словесності» [9, с. 5].

Філологічна школа досить активно розвивалася в європейській науці. Авторитетним центром школи став віденський осередок, чільним представником якого був В. Ягич. Авторитетний славіст, засновник журналу «Archiv für slavische Philologie» тривалий час працював над публікацією давніх літературних пам'яток і виробив вельми продуктивний підхід, який передбачав видання науково опрацьованого і реконструйованого на основі декількох редакцій тексту. Саме під впливом цього вченого І. Франко добре засвоїв особливості методологічних побудов, що їх успішно застосовували адепти-«філологи». Цілком зрозуміло, що назверх помітною стала філологічна метода аналізу у тогочасних Франкових студіях і виразно домінувала у праці «Варлаам і Йоасаф. Старохристиянський духовний роман і його літературна історія», що її спершу у форматі докторської дисертації, а згодом і окремого монографічного дослідження, український учений підготував під безпосереднім керівництвом В. Ягича. Окрім віденського професора, суттєвий вплив на І. Франка у контексті остаточного опанування «філологічної методи» мав Степан Смаль-Стоцький. Для цього чернівецького ученого, як слушно зауважив автор монографії «Літературознавчі концепції в Україні другої половини XIX – початку XX сторіччя» Михайло Гнатюк, «найважливіше значення мала не кількість опрацьованого матеріалу, а докладна і всебічна інтерпретація хуждожного тексту» [2, с. 132].

Науково-критична рецепція тексту заїмпонувала Франкові, тому він використовував її не тільки щодо «старої літератури», а й, розширюючи сферу застосування, успішно апробував метод В. Ягича та С. Смаль-Стоцького у сфері фольклористичних дослідів. Зосібна, заснована на вивченні багатьох варіантів реконструкція найповнішого тексту стала невід'ємним елементом Франкових «Студій над українськими народними піснями». Процедура відновлення повноти тексту у Франка отримала належну наукову підтримку. Приміром, коли йшлося про реконструкцію пісні «Ведмедівка», учений, розуміючи штучність будь-яких маніпуляцій із текстом, з певним відінком самокритики зазначив: «Не можна сказати, що ця пісня справді виглядала так колись чи то в писанім тексті, чи в устах народу, але я навмисне стягнув у одну цілість усе те, що дають варіанти, аби показати, що з того виходить усе-таки досить одноцільний і поетичний образ» [10, т. 42, с. 297].

Методологічний інструментарій філологічної школи І. Франко успішно апробував і в інших фольклористичних працях. У концептуальній за повнотою охоплення питань розвідці «Фольклористика в науковій діяльності Івана Франка (теоретико-методологічні аспекти)» Роман Кирчів відзначив, що учений «суттєво збагатив і зміцнив філологічно-естетичний аспект дослідження», бо «кожна із його студій може послужити взірцем всебічного фольклористичного аналізу (властиво, мікроаналізу) ідейно-змістової й поетичної фактури народної пісні» [5, с. 889]. Щодо того, чи настільки тотальним було використання філологічної методології у корпусі фольклористичних писань Франка можемо висловити певний сумнів, однак незаперечним видається систематичний інтерес до такого типу досліджень, в якому, до слова мовити, учений зарекомендував себе як фаховий майстер мікроаналізу тексту.

В обсяг актуальної проблематики філологічної школи органічно вписувалося питання якісного опрацювання текстів для дальшого їх фахового коментування. Цей сегмент досить широко представлений у фольклористично-літературознавчому доробку І. Франка. У «Студіях над українськими народними піснями», у «Апокрифах і легендах з українських рукописів», у «Галицько-руських народних приповідках» та в багатьох інших працях виразно проглядається скрупульозна робота з текстами. Успішна апробація у багатьох моментах новаторських принципів під час вивчення давніх фольклорних та літературних пам'яток логічно пояснює той значний інтерес дослідників до наукового збагнення окресленої проблеми. Зокрема Франків внесок у розробку питання текстології апокрифів докладно розглянула Ярослава Мельник у ґрунтовній монографії «Іван Франко і *Biblia arosyurha*». Авторка книги у розділі «...Передруковувати з рукопису слово в слово і буква в букву» наголосила на досить продуманій системі текстологічного розбору апокрифічних творів і аргументовано ствердила, що «принципи і засади», які виробив Франко, «за незначним винятком, доволі успішно витримали випробування часом» [6, с. 159]. Серед актуальних критеріїв Франкової концепції опрацювання рукописних текстів Я. Мельник передусім виокремила точне відтворення оригіналу без тих не завжди щасливих «модернізацій», що їх пропонували в аналогічних виданнях Олександр Пипін та Іван Порфир'єв. Також дослідниця відзначила, що Франкове «взорування» на оригінал в жодному разі не було бездумно механічним, навпаки, він відмовлявся від беззастережного відтворення рукописного тексту і спершу ретельно студіював його: якщо назверх помітними були пропуски, помилки і недогляди копіїста, то на основі аналізу широкої дотичної літератури учений намагався заповнити очевидні «люки». Коментуючи Франків відхід від задекларованого принципу «...передруковувати з рукопису слово в слово і буква в букву», Я. Мельник зазначила, «це вето він порушував тоді, коли йшлося про механічні помилки писарів чи перекладачів – *lapsus calami* найрізноманітнішого характеру, а також про орфографічні помилки, похибки запам'ятовування, прочитання, переосмислення й т. ін.» [6, с. 160]. Аналогічні засади «делікатної» поведінки з текстом Франко застосовував у фольклористичних студіях, в яких, як слушно спостеріг Р. Кирчів, «учений чи не перший в українській фольклористиці вказав на потребу «детальних студій» народнописенного тексту, вираженого в парадигмі його варіантів і відповідно проведеної для цього підготовчої роботи – критичного аналізу зібраного матеріалу» [5, с. 887].

У вступному слові до своїх високолетних «Студій над українськими народними піснями», даючи огляд здобутків на полі українського піснєзнавства, Франко зауважив, що попри загалом не надто великий обсяг зробленого, помітною є «різноманітність наукових метод», з якими підходять дослідники до оцінки фольклорних творів. Сам учений у «Студі-

ях...» органічно поєднав філологічну роботу над текстами та їх розгорнутий культурно-історичний дослід. Нерідко він свідомо віддавав перевагу саме першому компонентові аналітичного розбору твору. Так, наприклад, у вступних заувагах до розвідки про «Пісню про Байду» Франко чітко задекларував, що ставить перед собою «два ряди питань»: «щодо її тексту та щодо історичної основи», і продовжує: «Для мене спеціально перше питання важніше від другого» [10, т. 42, с. 162]. Отож, вагоме місце у цій багатій підходів Франко відводив для «дослідів естетичних та мовних» [10, т. 42, с. 11]. Щоправда, філологічна оцінка уснословесного добра, на думку Франка, не отримала ще належного статусу, бо ж навіть у найкращих зразках української фольклористичної думки, таких як «Исторические песни малорусского народа» Володимира Антоновича та Михайла Драгоманова, автори «переважно займаються піснями як пам'ятками історичними і громадять відповідний для цього матеріал, менше вдаючися в їх критику» [10, т. 42, с. 15]. Саме згадану «критику тексту», яка органічно вписується у дослідницьку стратегію філологічної школи, Франко успішно інтегрував у тогочасну систему уснословеснознавчих пошуків. Він «рішучо потвердив» «необхідність історико-критичного розсліду текстів і філіації поодиноких пісень» [10, т. 42, с. 16]. Навздогін попередній гадці дослідник наголосив, що оперування «непробіреном критично матеріалом» може дуже легко і швидко завести на хибну дорогу. Про фальшовані твори, що через «побожні підступи» деяких не надто критичних мужів від науки увійшли в широкий обіг, Франко висловлювався завжди однозначно, запевняючи, що ані самі ті твори, ані тим більше побудовані на їх основі інтерпретації не мають жодної пожиточності.

У фундаментальному корпусі «Студій...» Франко досить вдало використав метод філологічного аналізу. Філологічна оцінка твору стала невід'ємним елементом дослідження. Перед тим, як розпочати вивчення історичної підоснови пісні, простежити її контекст, учений ретельно вивчав кожен зразок, залучав до наукового дослідження усі доступні варіанти з друкованих джерел, рукописів, колекцій найновіших записів, з'ясував, яка фіксація найповніше і найпластичніше передає сюжетну колізію. Відтак, виокремивши такий базовий текст, Франко вдавався до реконструкції максимальної повноти твору, так званої «проби звідного тексту», заповнюючи очевидні прогалини на основі розгорнутої варіантної парадигми. Дослідження пісні про Стефана-воеводу є виразним зразком ґрунтовного філологічного розбору. Учений тричі повертався до наукової оцінки пісні, спрямовуючи головне вістря пошуку на максимально точне відтворення першоджерела та відновлення «поправності тексту». Така докладна обсервація сприяла дальшому встановленню різних (раніших і пізніших) редакцій твору, які все ж «знаходяться досить близько і доповняють себе» [10, т. 42, с. 57]. Водночас дослідник простежував логічний внутрішній зв'язок між рядками і строфами пісні, вказував на ті місця, де він уривається і намагався відновити цілісність, використовуючи інформацію, збережену в інших варіантах. Посилена увага до згаданого зразка зумовлена ще й тим, що дослідник особливо ретельно вивчав давні фіксації фольклору. Відтак, пісня «Дунаю, Дунаю...», подана у граматиці Яна Благослава 1571 р., отримала у Франка докладне мовне опрацювання, на основі якого учений доводив українське походження народнопоетичного твору, вказуючи на виразні ознаки «галицько-покутського діалекту», що стають назверх помітними при ближчому огляді. Львівський дослідник вдало полемізував із харківським колегою Олександром Потебнею, який у студії «Малорусская народная песня по списку XVI века...», присвяченій цьому ж творові, не завжди точно передав «руський» варіант. Франко вказував на очевидні неточності відтворення оригіналу. Підходячи до наукової рецепції пісні з позиції «філологів», він твердив, що це «не лише найстарший відомий текст української пісні, але також цінне свідчення вигляду нашої тодішньої народної мови, і то навіть з виразним діалектичним відтінком» [10, т. 42, с. 21]. Тут доречно згадати, що у фольклористичних студіях застосування філологічного методу вимагає від дослідника доброго знання діалектів. Обізнаність із говірками Південно-Західного етнографічного регіону І. Франко неодноразово демонстрував на сторінках уснословеснознавчих та мовознавчих праць. Він висловив чимало цінних зауваг, які взяли на озброєння сучасні діалектологи.

«Філологи» переконували, що кожна пам'ятка належить своєму часові, а тому говорити про давноминулі часи на основі записів, що походять із XIX ст., а щонайдалі з XVIII ст. немає жодних підстав. Для того, аби реалістично передати дух певної епохи потрібно опиратися на матеріал, що походить з того часу. Фіксації таких зразків або згадки про них мо-

жуть бути збережені у рукописах. Саме на основі віднайдених словесних раритетів можна більш-менш напевне говорити про особливості фольклорної традиції минулих віків. Власне Франко, усвідомлюючи законність артикульованого закиду, намагався дійти до максимально доступної межі і збагнути первісну своєрідність твору, знайти шлях до відтворення прототипу.

Безперечно цінними є результати досліджень, присвячених аналізу еволюції певного твору, тому як він змінюється з плином часу, як реагує на виклики часу. Показовим у цьому контексті видається студіювання різночасових фіксацій одного твору. Однотематичні фольклорні тексти, часова дистанція між якими досить солідна, є вдячним матеріалом для об'єктивної демонстрації можливих формально-змістових перетворень, що відкриває простір на дослідження, спрямовані на з'ясування причин виникнення виявлених змін.

Учені філологічної школи серед першочергових обговорювали проблему критичного видання текстів, гостро ставили питання текстології, яке у контексті фольклористичних досліджень набувало подвійної вагомості. Надважливість якісної фіксації та публікації уснословесного матеріалу усвідомлював і Франко, а тому докладав чимало зусиль, аби цей аспект отримав належну наукову аргументацію, і, зрештою, повною мірою був задіяний на практиці у публікаціях українського фольклору.

«Філологи» відзначали важливість стилістичного аналізу твору, адже були переконані, що за цим показником можна найпевніше встановити час постання пам'ятки, якщо співвіднести її стилістичний крій із «модними» тенденціями народнопоетичної традиції на певному етапі її розвитку. Вивчення стилістики фольклорного твору є також неодмінним атрибутом встановлення його оригінальності. Як показує досвід розмежування автентичних і фальсифікованих творів, що ним скористалися упорядники двотомника «Исторические песни малорусского народа, с объяснениями В. Антоновича и М. Драгоманова», саме цей критерій лежав в основі диференціації різноманітного за походженням матеріалу. Франко не тільки поділяв необхідність застосування запропонованого філологічною школою підходу, а й сам досить часто вдавався до його апробації, особливо під час опрацювання творів із розгорнутими варіантними парадигмами, де поміж якісними зразками траплялися твори відверто сумнівної вартості.

Традиційність як прикметна риса фольклору у багатьох моментах пояснює стилістичну схожість народних пісень, що виявляється і на рівні художньо-виражальному, і на композиційному. Саме взоруючись на усталені принципи побудови фольклорних творів, Франко зумів заповнити очевидні «прогалини» у текстах пісень, які на «довгій дорозі життєвої мандрівки» розгубили первісну стрункість і чіткість побудови. Наприклад, під час досліджу тексту пісні про Стефана воеводу Франко виявив очевидну «люку» в її експозиційній частині. «Один погляд на текст, – твердив учений, – вистачить для переконання, що по першій рядку нашої пісні, який містить у собі поетичне запитання до Дунаю, мусить іти відповідь на те запитання і та відповідь мусить творити логічний зв'язок початку з головною основою» [10, т. 42, с. 30]. На доказ слушності спостереження Франко навів низку споріднених зразків, де ініціальна формула запитання знаходить продовження у відповіді на нього. Відтак, на основі фахової філологічної оцінки найдавнішого зафіксованого тексту української народної пісні дослідник переконливо довів його «попсованість» і, враховуючи повніші версії пізніших записів цього елемента фольклорної традиції, запропонував належно мотивовану реконструкцію першоформи.

Текстологічні зближення І. Франко використовував як знак потвердження генетичних зв'язків між піснями. Приміром, рядки із «Пісні про Байду»: «Де я мірю, там я вцілю / Де я важу, там я вражу» і взагалі вся сцена, в якій підступно полонений лицар випрошує лука зі стрілами у свого кривдника і успішно «мститься на нім», виразно перегукується із аналогічним епізодом пісні «Іван та Мар'яна», що, на думку Франка, є переконливою вказівкою на спільне джерело аналізованих творів, близькість їхнього походження.

Через уважний текстологічний розбір Франкові вдалося встановити «компілятивний характер» деяких пісень, в яких злилися в одну цілість декілька мотивів, що раніше функціонували самостійно. Нанизування первісно самостійних елементів ув органічну єдність твору Франко, зокрема, спостеріг під час дослідження так званої «мшанецької колядки», що була, як переконливо доводить учений, скомпонована на основі переплетення трьох різних мотивів. Ці висновки засновані на «безпристрасному вистудіюванні тексту колядки». Акцентуючи на критиці тексту, Франко, по суті, повторював думку теоретиків філологі-

чної школи, які наголошували саме на «безпристрасності» свого підходу, на аналізі без будь-яких наперед встановлених схем та комбінацій.

Своїм уважним «вистудіюванням» тексту колядки про святу Софію в Києві І. Франко вельми переконливо розбив думку Олександра Веселовського про необхідність її (колядки) «міфологічного толкування». Власне, очевидною помилкою у О. Веселовського, яку намагався оприятити львівський учений, було те, що «голосний петербурзький академік» рухався від теорії до тексту, шукав у колядці лише ті елементи, які могли б підтвердити його заздалегідь «уложені концепти». У цьому контексті вияскравлюється одна із переваг методологічної стратегії філологічної школи, яка відмовилася від штучного комбінування складних теоретичних конструкцій, а зосередила увагу на основному – тексті. Щоправда «філологи» сприймали текст не як засіб, а як мету наукової рецепції.

Попри те, що Франко успішно застосовував філологічний розбір фольклорних творів, усе ж він ніколи не обмежувався виключно цим типом студіювання, вдало поєднуючи різні методологічні стратегії для повноти осягнення досліджуваного явища. Вкотре доведеться наголосити, що у Франка жодним чином не йдеться про еkleктику. Франко сприймав цей метод як засіб додаткової оцінки твору з погляду його автентичності.

Філологічне вивчення твору для Франка ніколи не було самоціллю. У жодному разі учений не вдавався до експлікації народної пісні, послуговуючись виключно засобами філологічного методу, оскільки розумів його лише як важливий допоміжний інструмент для провадження якісної стереометричної оцінки уснословесного зразка. Однотипне, одновекторне опанування фольклорної одиниці для такого фахового і глибокого дослідника як Франко не було достатнім, учений виступав за докладну і всебічну інтерпретацію твору, «всестороннє пояснення пам'ятки» [10, т. 42, с. 36]. Іван Франко зазначав, що для нього важливо «...розбирати твори літературні не як плоди пустого вимислу, а як вплив і впопощення певних ідеальних змагань людських, навіяних обставинами суспільного і духовного життя даної епохи» [10, т. 30, с. 316].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гарасим Я. Нариси до історії української фольклористики. – К.: Знання, 2009. – 302 с.
2. Гнатюк М. Літературознавчі концепції в Україні другої половини XIX – початку XX сторіч. – Львів, 2002. – 208 с.
3. Грушевський М. Історія української літератури. – К.: Либідь, 1993. – Т. I. – 392 с.
4. Давидюк В. Фольклористичні методи Франка // Давидюк В. Концепції і рецепції. – Луцьк: Твердиня, 2007. – С. 170-184.
5. Кирчів Р. Фольклористика в науковій діяльності Івана Франка (теоретико-методологічні аспекти) // Іван Франко: Дух, наука, думка, воля: Матеріали Міжнародного наукового конгресу, присвяченого 150-річчю від дня народження Івана Франка. – Львів, 2008. – Т. I. – С. 881-898.
6. Мельник Я. Іван Франко і *biblia arosypha*. – Львів, 2006. – 512 с.
7. Наєнко М. Історія українського літературознавства. – К.: Академія, 1997. – 320 с.
8. Перетц В. Краткий очерк методологии истории русской литературы. – Петроград: Академия, 1922. – 164 с.
9. Сокіл В. Народні легенди та перекази українців Карпат. – К.: Наукова думка, 1995. – 157 с.
10. Франко І. Зібрання творів: у 50-ти томах. – К.: Наукова думка, 1976-1986.
11. Чижевський Д. Історія української літератури (від початків до реалізму). – Тернопіль, 1994. – 480 с.